

Prof. PERTTI VIRTARANTA:

Karjalaisten tulo Tveriin

I

Perin hajallaan elää nykyään karjalan heimo. Karjalaisia on meillä Suomessa, vielä enemmän Itä-Karjalassa, mutta eniten — yllättävää kyllä — kaukana Sisä-Venäjällä, etenkin entisessä Tverin läänissä, nykyisellä Kalininin alueella. Tverin karjalaisten tämänhetkisestä määrästä ei ole tietoa. Vuoden 1897 virallisen tilaston mukaan heitä oli n. 117 500 henkeä, kun taas Itä-Karjalassa asui tuolloin 79 000 karjalaista. Vuonna 1926 suoritettussa väestönlaskennassa Tverin karjalaisten lukumäärä oli noussut 140 500:aan ja Itä-Karjalan karjalaisten 101 000:een. Niistä tuloksista, joita on näkynyt Neuvostoliitossa 15. 1. 1959 toimitetusta väenlaskusta, käy selville, että maan karjalaisheimo on huvennut 167 000:een, mistä karjalan oli äidinkielekseen ilmoittanut 71,3 % eli n. 119 000 henkeä. Julkaistusta tilastosta ei kuitenkaan selviä, paljonko karjalaisia asuu ent. Tverin läänissä, paljonko Itä-Karjalassa. Jos otaksumme, että Tverin karjalaisten ja Itä-Karjalan karjalaisten lukumäärän suhde on pysynyt samana kuin se oli v. 1926, saamme Tverin karjalaisten nykyiseksi lukumääräksi n. 98 000 henkeä.

Tverin yhtenäisen karjalaisalue on hyvin laaja. Lännessä ovat Vyšnevolotskin seudut, mistä ei ole enää pitkä matka ent. Novgorodin läänin Valdain kihlakuntaan. Pohjoisessa ja koillisessa on Vesjogonskin tienoo. Sielläkin osataan vielä jonkin verran karjalaa, kuten sain kuulla nuorelta Vesjogonskin Dubrovan kylästä kotoisin olevalta naisopettajalta Lidia Jakovlevna Kuznetsovalta, joka muisti äidinkieltään vielä melko hyvin. Sen saatoin todeta, kun 14. 7. 1957 teimme matkan Tvertsa-joen rantaan pystytetyille pioneerileirille katsomaan pioneerien sunnuntainviettoa. Etelässä on taas ensimmäisen matkamme kohde Lihoslavljan piiri, jonka n. 40 000 asukkaasta 70 % on karjalankielisiä. Lisäksi on kaukana yhtenäisen karjalaisalueen ulkopuolella merkittävästi säilynyt Zudtsovin karjalaisyhdyskunta, jossa Kujolan siellä käydessä v. 1912 — muita meikäläisiä tutkijoita ei siellä ole käynytäkään, ei ennen eikä jälkeen — oli lähes 2 000 karjalaista. Vaikka sota kovasti koetteli Zudtsovin karjalaisaarekettä ja aiheutti asutussiirtoja, ei karjalan kieli ole vielä kokonaan lakannut siellä kaikumasta, kuten myöhemmin kuulin kandidaatti J. S. Jelisejeviltä, joka siellä syksyllä 1957 käytyään arveli karjalaa puhuvien määrän nousevan noin puoleen tuhanteen. Yhtenäisen karjalaisalueen ulkopuolelle on edelleen aikojen kuluessa jäänyt tai on parhaillaan jäämässä useita pienehköjä, kieleltään pian venäläistyviä karjalaisryhmiä. Sellainen on mm. Tverin läntisin karjalaisaareke ent. Osta-

škovon kihlakunnassa, jonka neljässä kylässä vanha polvi vielä keskenään käytti karjalaa Kujolan käydessä siellä v. 1912.

Satoja karjalaiskylä, ehkä lähes 900, keskeellä suhteellisen vanhaa venäläistä asutusta — tätä kieltämättä merkittäviä tosiasioita ei ole käsiteltävä niin, että Karjalan alue olisi aikanaan tuhatkunta vuotta sitten ulottunut Laatokan tienoilta lähes Moskovan porteille. Kaikki tiedot viittaavat siihen, että Sisä-Venäjän karjalaiset ovat pohjoisesta venäläisalueille tulleita siirtolaisia. Milloin tulleita? Minkä tähden muuttaneita? Näihin kysymyksiin voidaan antaa jokseenkin täsmällinen vastaus.

Jo 1580-luvun levottomina aikoina, jolloin osa Käkisalmen lääninä joutui joksikin aikaa Ruotsin valvontaan, monet Laatokan-karjalaiset lähtivät kotikylästään. Esim. vuonna 1583 oli Sor-tavalan pokostassa (= pitäjässä) 699 autiotaloa ja vain 114 asuttua. Salmin pokostaan ei ollut jäänyt yhtään asuttua taloa, sillä kaikki olivat paenneet Venäjän puolelle Aunukseen. 1580-luvun puolivälissä solmitun välirauhan ja Täysinän rauhanteon (v. 1595) jälkeen siirtolaiset saattoivat palata takaisin kotikonnuilleen, ja useimmat palasivatkin, mutta eivät kaikki. Vähän myöhemmin, 1610-luvulla, alkoi kuitenkin karjalaisten suurmuutto, joka useimpien kohdalla jäi pysyväksi.

Vuoden 1612 puoliväliin mennessä Jaakko de la Gardien johtamat ruotsalaiset joukot olivat ottaneet haltuunsa Novgorodin valtaan kuuluneen karjalaisalueen melkein kokonaan. Rauhaneuvotteluissa, jotka päättyivät 23. 2. 1617 Stolbovan kylässä lähellä Tihvinää, Ruotsi sai Inkerinmaan ja Käkisalmen alueen, joista siten muodostettiin Narvan ja Käkisalmen läänit. Jo sodan aikana karjalaisia pakeni rauhallisemmille seuduille, nähtävästi etenkin Aunukseen, mutta heti Stolbovan rauhan jälkeen muuttoliike paisui nopeasti ja oli joinakin vuosina (esim. 1623 ja 1630) varsin vilkasta. Venäjä oli tosin sitoutunut luovuttamaan karkurit takaisin, mutta tätä sopimusta venäläiset viranomaiset eivät, Ruotsin painostuksesta huolimatta, yleensä noudattaneet. Muuttaneiden lukumäärästä tiedetään mm., että vuoteen 1636 mennessä Käkisalmen läänistä oli paennut yli 2000 karjalaisperhettä. Vuoteen 1650 mennessä pois siirtyneiden karjalaisten lukumäärä on arvioitu 25 000 hengeksi.

Yksityiskohtaisen kuvan 1600-luvun ensi puoliskolla ilmenneestä siirtolaisuudesta antaa v. 1650 laadittu Tverin läänin Bežetskin kihlakunnan karjalaisten henkikirja. Asiakirjassa on lueteltu 954 karjalaisperhettä, jotka hiljakkain olivat asettuneet Tverin seudulle Bežetskiin yk-

Vaikuttava kuva nykypäivien Tverin Karjalasta. Heimolaisemme viimeinen matka on alkamassa. Vainaja on asetettu laudalle ikivanhojen karjalaisten tapojen mukaan. Jalat on sidottu yhteen ja osoittavat ukseen päin. Pää on Jumaltšupun kohdalla. Ikonin edessä lepattaa lampukan tuli ja alempana on avattu raamattu. Seinällä oleva peili on katettu. Valok. Helmi Virtaranta.

sityisten omistamille maille. Henkikirjassa mainitaan, milloin ja mistä siirtolaiset olivat tulleet, millaisen omaisuuden he olivat tuoneet mukanaan ja minne asettuneet asumaan. Kirjan merkinnöistä näkyy, että muuttoa tapahtui jokaisesta Käkisalmen läänin seitsemästä pokostasta: Ilomantsista, Salmista, Sortavalasta, Kurkijoelta, Käkisalimesta, Sakkolasta ja Raudusta. Henkikirjassa luetellut perheet tulivat Venäjän puolelle enimmäkseen vuodesta 1617 alkaen, mutta jotkut jo aikaisemmin, ennen sodan loppumista.

Ruotsin ja Venäjän v. 1656—1658 käymän sodan aikana ja heti sen jälkeen karjalaisten maastamuutto oli kaikkein vilkkainta. Sotatoimien siirryttyä Käkisalmen läänin karjalaiset yleensä liittyivät eteneviin venäläisiin joukkoihin. Sotaonnen käännyttyä he eivät uskaltaneet jäädä kotiseudulleen, vaan pakenivat venäläisen sotavän mukana Venäjälle. Tällöin suurin

osa Käkisalmen läänin melkein tyhjeni karjalaisista. Toivo Immosen laskelmien mukaan oli Kurkijoella ennen vuosien 1656—1658 sotaa karjalaista kantaväestöä jäljellä 50,9 %, mutta sen jälkeen 6,4 %, ja Jaakkimassa ennen sotaa 57,7 %, mutta tämän Karjalan heimolle kenties kohtalokkaimman sodan jälkeen vain 3,9 %. Kanta-asukkaita jäi ainoastaan itärajan lähitöille, ja siellä — Suistamossa, Salmassa, Suojärvellä, osassa Korpiselkää ja Ilomantsin itäkylissä — karjalaisuus, jopa kielikin, säilyi talvisotaan saakka. Vuodelta 1657 olevassa Narvan ja Käkisalmen läänien kenraalikuvernöörin Kustaa Hornin raportissa ilmoitetaan Käkisalmen läänistä kahden vuoden aikana (v. 1656—1657) Venäjälle siirtyneen yhteensä 4 107 perhettä. Tilalle tuli luterilaisia uudisasukkaita lännestä, etenkin Savosta, ja Viipurin puoleisesta Karjalasta.

(Jatkuu seuraavassa numerossa)